

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3238/2022. (V. 18.) AB HATÁROZATA

alkotmányjogi panasz elutasításáról

Az Alkotmánybíróság tanácsa alkotmányjogi panasz tárgyában meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

Az Alkotmánybíróság a Kúria mint felülvizsgálati bíróság Pfv.II.20.234/2021/3. számú végzése alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszt elutasítja.

I n d o k o l á s

I.

- [1] 1. A jogi képviselővel (dr. Frank Edit ügyvéd) eljáró indítványozó alkotmányjogi panaszt terjesztett elő az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. §-a alapján, melyben a Kúria mint felülvizsgálati Bíróság Pfv.II.20.234/2021/3. számú végzése alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését kérte, a Fővárosi Törvényszék 54.Pkf.635.607/2020/2. számú végzésére és a Pesti Központi Kerületi Bíróság 2.Pk.193341/2020/2. számú, jegyzőkönyvbe foglalt végzésére is kiterjedő hatállyal.
- [2] 1.1. Az alkotmányjogi panasz alapját képező ügyben megállapított tényállás szerint az indítványozó (az alapügy kérelmezettje) betegsége miatt 24 órás ellátásra szorul. 2020. szeptember 1. vagy 2. napján (az első- és másodfokú végzés szerint szeptember 1. napján, a Kúria Pfv.II.20.234/2021/3. számú végzése és az indítványozó alkotmányjogi panasa szerint szeptember 2. napján) családja kérésére, saját beleegyezésével, gyógyszer-túladozás gyanújával szállították be az egyik budapesti egészségügyi intézmény toxikológiai osztályára. A megállapított tényállás szerint az indítványozó a kórházi felvételkor felváltva énekelt, sikított, ordibált, közölte, hogy haza akar menni, tegeződve beszélt, a mentős karjába boksolt, a vizsgálatoknál nem volt együttműködő. A toxikológiai vélemény teendőt igénylő intoxikációt nem állapított meg, azonban az indítványozó zavartsága miatt a mentőszolgálat az egészségügyi intézmény beutalójával az indítványozót átszállította a Nyíró Gyula Országos Pszichiátriai és Addiktológiai Intézetébe (az alapügy kérelmezőjéhez). Az indítványozó kórházi felvételére a sürgősségi ambulancián „farmako suicid imponáló eseményre hivatkozással” történt, míg a kérelmező kérelmezetthez történő átszállításakor már az került a kórlapon rögzítésre, hogy „szuicid gondolatok, késztetés, szándék nem explorálható”. A kórlap szerint „[k]özvetlen veszélyeztető magatartás miatt a beteg pszichiátriai osztályos sürgősségi gyógykezelése szükséges.”
- [3] A kérelmező egészségügyi intézmény kérelmében a beszállítás indokoltságának megállapítását, illetve a közvetlen veszélyeztetés miatti kezelés [azaz az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.) 199. §-a szerinti sürgősségi gyógykezelés] elrendelését kérte, kérelmét a felvételi kórlapra alapította. A Pesti Központi Kerületi Bíróság 2020. szeptember 3. napján meghallgatást tartott, melyet megelőzően ügygondnokot és igazságügyi elmeorvos szakértőt rendelt ki. A meghallgatást közvetlenül megelőzően a helyszínen megjelent a kérelmezett meghatalmazott fia, akit a bíróság előzetesen a meghallgatásról nem értesített, a kérelmező ugyanis nem tájékoztatta a bíróságot előzetesen arról, hogy a kérelmezettnek van meghatalmazott családtagja. A bíróság annak ellenére, hogy a meghatalmazott a meghallgatás helyszínén megjelent, a kérelmezett méltányos érdekeinek védelmében fenntartotta az ügygondnok kirendelését, arra tekintettel, hogy a meghatalmazott jogi szaktudással nem rendelkezett, jogi képviselője pedig nem volt. A jegyzőkönyv szerint az ügygondnok a meghatalmazott részére tájékoztatást adott az eljárásról. A helyszínen kirendelt igazságügyi elmeorvos szakértő szakértői véleménye szerint „[k]özvetlen veszélyeztető magatartás miatt a beteg pszichiátriai osztályra történő beszállítása, felvétele orvosi szempontból indokolt volt. Orvosi szempontból jelenleg is fennáll az intézeti gyógykezelés szükségessége változatlan pszichés állapot miatt, a kérelmezett változatlan formában észlelhető lelki tüneteire tekintettel. A közvetlen veszélyeztető magatartás zavartságban, tájékozatlanságban, kritikátlanságban, indulati kontroll zavarban, érzelmi, hangulati labilitásban, feszültségben, nyugtalan-ságban, összefüggéstelen beszédben és gondolkodásban nyilvánult meg.”

- [4] A jegyzőkönyv szerint a kérelmezett meghatalmazottja akként nyilatkozott, hogy a kérelmezett sokkal rosszabb állapotban van, mint két nappal korábban, és „[h]a engem vizsgálnának ilyen állapotban, valószínűleg rám is azt mondanák, hogy itt kell lennem”, míg az ügygondnok akként nyilatkozott, hogy „[a] lefolytatott eljárás alapján a kérelmezett egészsége védelmében magam is szükségesnek tartom az intézeti gyógykezelést, csatlakozom a kórház kérelméhez”. A Pesti Központi Kerületi Bíróság mindezen szempontokra figyelemmel a 2.Pk.193341/2020/2. számú, jegyzőkönyvbe foglalt végzésével megállapította, hogy a kérelmezett intézetbe történő beszállítása (felvétele) indokolt volt, és elrendelte a kérelmezett kötelező pszichiátriai intézeti gyógykezelését. A végzés indokolása szerint az Eütv. 199. § (1) bekezdése szerinti közvetlen veszélyeztető magatartás jelen esetben a szakértő véleményében foglaltaknak megfelelően fennállt.
- [5] 1.2. A Pesti Központi Kerületi Bíróság végzésével szemben a kérelmezett meghatalmazottja útján terjesztett elő fellebbezést, melyben azt kifogásolta, hogy az Eütv. 199. §-a által megkövetelt közvetlen veszélyeztető magatartás a kérelmezett esetében nem állt fenn. A fellebbezés szerint ezt utóbb a kérelmező intézmény is belátta, mert néhány nappal később, 2020. szeptember 7. napján a kérelmezettet az egészségügyi intézményből elbocsátották. A fellebbezés arra is hivatkozott, hogy a kérelmezettet a kórházban nagy adag nyugtatókkal kezelték, és ezért nem volt olyan állapotban, hogy a szakvélemény elkészítéséhez és a bírósági meghallgatás során értékelhető válaszokat tudjon adni. Utóbb, amikor a kérelmezett már nem kapott újabb gyógyszereket, állapota is javult. Azáltal, hogy a szakértő semmilyen formában nem vette figyelembe, hogy a kérelmezett milyen gyógyszereket kapott, a szakvéleménye teljesen megalapozatlanná vált. A kérelmezett azt is kifogásolta, hogy a kérelmezett családját az egészségügyi intézmények nem tájékoztatták a kérelmezett kérelmezőhöz történő átszállításáról, és a kérelmezett meghatalmazottja a tárgyalásról is csak azt megelőzően egy órával szerzett tudomást.
- [6] A másodfokon eljáró Fővárosi Törvényszék 54.Pkf.635.607/2020/2. számú végzésével az elsőfokú bíróság végzését helybenhagyta. A másodfokú bíróság szerint helyesen járt el az elsőfokú bíróság akkor, amikor a kérelmezett érdekeinek védelmére ügygondnokot rendelt ki, akit éppen azért nem bocsátott el az eljárásból, mert a meghatalmazott hozzátartozó jogi szaktudással nem rendelkezett, az ügygondnok pedig tájékoztatást adott a meghatalmazott részére az eljárásról. A Fővárosi Törvényszék kiemelte: miután az elsőfokú bíróság a meghatalmazott képviseleti jogosultságáról csak a meghallgatás kezdetén szerzett tudomást, ezért az ő előzetes értesítésének elmaradása miatt a bíróságot mulasztás nem terheli. A Fővárosi Törvényszék az ügy érdemében arra a következtetésre jutott, hogy az elsőfokú bíróság ténybelileg megalapozottan jutott arra a következtetésre, hogy a kérelmezett felvételére, illetőleg további gyógykezelésének elrendelésére okot adó magatartás közvetlen veszélyeztető magatartásnak minősült, melyet a megfelelően indokolt szakvélemény is alátámasztott, annak megkérdőjelezésére a másodfokú bíróság sem látott indokot.
- [7] 1.3. A Fővárosi Törvényszék végzésével szemben a kérelmezett terjesztett elő felülvizsgálati kérelmet, arra hivatkozással, hogy a kérelmezett közvetlen veszélyeztető magatartása sem az egészségügyi intézménybe történő beszállításakor, sem pedig a kezelés elrendelésekor nem állt fenn. A kérelmezett felülvizsgálati kérelmében arra is hivatkozott, hogy a kérelmezett gyógyszeres kezelése nem tette lehetővé az érdemi szakvélemény elkészítését, azonban a gyógyszeres kezelés tényét a szakértő nem vette figyelembe. A kérelmezett a fentiekben túlmenően azt is sérelmezte, hogy az eljárás során a kérelmezett megfelelő képvisellete mint garanciális szabály sem került biztosításra. A Kúria Pfv.II.20.234/2021/3. számú végzésével a jogerős végzést hatályában fenntartotta. A Kúria szerint az orvosilag megállapított tényhelyzet az Eütv. 199. §-a által megkövetelt közvetlen veszélyeztető magatartás fogalmi elemeit kimerítette (Kúria végzése, Indokolás [33]), a családtagok értesítésének hiánya és a bíróság eljárása között pedig nincs ok-okozati összefüggés, az értesítés elmaradása ugyanis nem a bíróság mulasztása miatt történt, a kérelmezett jogvédelme érdekében pedig a bíróság a rapid eljárási határidőkre is figyelemmel megtette a szükséges intézkedéseket, így például az ügygondnokot nem bocsátotta el (Kúria végzése, Indokolás [35] és [39]). A Kúria álláspontja szerint a kérelmezett aktuális állapotának megítélése és ennek következményeként a kezelés mértéke és módja orvosi szakkérdés, a jegyzőkönyvből és a szakvéleményből pedig az állapítható meg, hogy az aktuális állapot a kérelmezett életére, testi épségére, egészségére jelentős veszélyt jelentett és a kezelés hiánya az állapotát tovább rontotta volna (Kúria végzése, Indokolás [38]).
- [8] 2. Az indítványozó ezt követően terjesztette elő az Abtv. 27. §-ára alapított alkotmányjogi panaszát, melyben a Kúria Pfv.II.20.234/2021/3. számú végzése alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését kérte, a Fővárosi Törvényszék 54.Pkf.635.607/2020/2. számú végzésére és a Pesti Központi Kerületi Bíróság

- 2.Pk.193341/2020/2. számú végzésére is kiterjedő hatállyal. Az indítványozó szerint a támadott bírói döntések sértik az Alaptörvény IV. cikkét, figyelemmel az Emberi Jogok Európai Egyezménye (a továbbiakban: EJE) 5. cikkére és az ENSZ Fogyatékosággal élő személyek jogairól szóló Egyezménye 14. cikkére.
- [9] Az indítványozó szerint az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) korábban már több alkalommal [*Gajcsi kontra Magyarország* ügy (34503/03), 2006. október 3. (a továbbiakban: *Gajcsi* ügy); *Plesó kontra Magyarország* ügy (41242/08), 2012. október 2. (a továbbiakban: *Plesó* ügy)] is elmarasztalta Magyarországot azért, mert az eljáró hatóságok és bíróságok túlságosan tágan értelmezték a közvetlen veszélyeztető magatartás fogalmát. Figyelemmel az EJEB gyakorlatára, az alkotmányjogi panasz szerint egyaránt megvalósult a gyógykezelés indokolatlan elrendelése [mely alapvetően az EJE 5. cikk (1) bekezdése sérelmét valósítja meg], és sérültek a gyógykezelés felülvizsgálatára vonatkozó eljárási garanciák is [melyek forrása pedig az EJE 5. cikk (4) bekezdése].
- [10] Az alkotmányjogi panasz szerint az indítványozó nyilvánvalóan nem tanúsított az Eütv. 199. §-a által megkövetelt közvetlen veszélyeztető magatartást, már csak azért sem, mert erre egészségi állapota folytán nyilvánvalóan alkalmatlan volt. Az indítvány szerint mind a Kúria által hivatkozott „szuicid kísérlet”, mind pedig a „heteroagresszív magatartás” alaptalan volt: az indítványozó esetében végül a gyógyszer-túladagolás sem került megállapításra, kórlapja szerint az indítványozónak nem voltak szuicid gondolatai, a „heteroagresszív magatartás” pedig olyannyira súlytalan volt, hogy arra az egészségügyi intézmény sem hivatkozott. Az indítvány szerint a kirendelt igazságügyi elmeorvos szakértő szakvéleménye lényegében a demencia tüneteit (az indítványozó betegségét) sorolta fel, ami egy hosszantartó, fokozatos leépüléssel járó állapot, és nem pedig akut módon jelentkező közvetlen veszélyeztető magatartás.
- [11] Az indítványozó a gyógykezelés felülvizsgálatára vonatkozó eljárási garanciák sérelme körében két érvet hívott fel. Egyfelől sérelmezte, hogy az egészségügyi intézmény mulasztása miatt az indítványozó meghatalmazottja csak egy órával a meghallgatás időpontja előtt szerzett tudomást a meghallgatásról, ezen rövid időszakban pedig a meghatalmazott sem a meghallgatásra nem tudott felkészülni, sem jogi tanácsot nem tudott kérni, sem pedig a kérelmezettel nem tudott kapcsolatba lépni. Ezen eljárási szabálysértést azonban az eljáró bíróságok azért nem tartották relevánsnak, mert a bíróság nem tudott a meghatalmazás tényéről. Az eljárás megfelelősége szempontjából ugyanakkor az indítványozó szerint nem annak van jelentősége, hogy kinek a mulasztása révén nem valósult meg a kérelmezett megfelelő képviselése, hanem annak a ténynek, hogy a képviselő a mulasztás miatt nem lehetett megfelelő. E körben az indítványozó megítélése szerint az ügygondnok kirendelése pusztán formalitás volt, amit az is igazol, hogy az ügygondnok sem a kérelmezővel nem beszélt a tárgyalás előtt, sem pedig értékelhető nyilatkozatot nem tett.
- [12] Másfelől, az eljárási garanciák sérelme körében az indítványozó azt sérelmezi, hogy a kérelmezett felvételekor „nyugtató hatású injekciók adása is szükségessé vált”, az eljáró bíróság azonban a meghatalmazott felvetése ellenére sem vizsgálta, hogy milyen és mennyi nyugtató hatású injekció beadására került sor, márpedig ennek hiányában a kérelmezett állapotát megalapozottan felmérni nem lehetett.

II.

- [13] Az Alaptörvény indítvánnyal érintett rendelkezései:

„IV. cikk (1) Mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz.

(2) Senkit nem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani. Tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés csak szándékos, erőszakos bűncselekmény elkövetése miatt szabható ki.”

III.

- [14] Az Alkotmánybíróság az Abtv. 56. § (1) bekezdésében meghatározottak szerint elsőként az alkotmányjogi panasz befogadhatósága törvényi feltételeinek fennállását vizsgálta meg.
- [15] 1. Az Abtv. 30. § (1) bekezdése szerint az Abtv. 27. §-a szerinti alkotmányjogi panaszt a sérelmezett döntés kézbesítésétől számított hatvan napon belül lehet írásban benyújtani. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az indítványozó jogi képviselője a Kúria végzését 2021. május 7. napján vette át, az alkotmányjogi panasz pedig 2021. június 24. napján, határidőben került előterjesztésre. Az indítványozó jogorvoslati lehetőségeit

kimerítette, így az indítvány e tekintetben is megfelel a törvényi feltételeknek. Az indítványozó jogi képviselője meghatalmazását csatolta.

- [16] Az indítványozó alkotmányjogi panaszában az Alaptörvény IV. cikke sérelmét állítja. Az Alaptörvény IV. cikk (1) bekezdése általános érvénnyel deklarálja a szabadsághoz való jogot, amelytől a (2) bekezdés értelmében mindenki csak törvényben meghatározott okból és a törvényben meghatározott eljárás alapján fosztható meg [3025/2014. (II. 17.) AB határozat, Indokolás [49] és [51]; utóbb: 3017/2016. (II. 2.) AB határozat, Indokolás [30]]. Az indítványozó alkotmányjogi panaszában egyaránt vitatta a „törvényben meghatározott ok” fennálltát (a gyógykezelés megalapozottságát az indítványozó tényleges állapotára tekintettel) és a „törvényben meghatározott eljárás” követelményének sérelmét (az indítványban megjelölt eljárási hiányosságok tekintetében). Az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt tartalma szerint, az Alaptörvény IV. cikk (2) bekezdése keretei között bírálta el, mely alaptörvényi rendelkezés az alkotmányjogi panaszok elbírálása szempontjából Alaptörvényben biztosított jogot tartalmaz.
- [17] 2. Az indítvány a határozott kérelem Abtv. 52. § (1b) bekezdése követelményének eleget tesz.
- [18] 3. Az Abtv. 29. §-a értelmében az alkotmányjogi panasz a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvényellenesség kételye vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés felvetése esetén fogadható be. E befogadhatósági feltételek vagylagos jellegűek, így azok fennállását az Alkotmánybíróság külön-külön vizsgálja [3/2013. (II. 14.) AB határozat, Indokolás [30]].
- [19] Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény hatálybalépését követően még nem vizsgálta a sürgősségi gyógykezelésre beszállítás indokoltságával, illetőleg a további kötelező pszichiátriai intézeti gyógykezelés elrendelésével összefüggésben, hogy az Alaptörvény IV. cikk (2) bekezdéséből milyen garanciális követelmények fakadnak, figyelemmel az Eütv. 199. § (1) bekezdése szerinti közvetlen veszélyeztető magatartás követelményére, mely kérdés az Alkotmánybíróság alapvető alkotmányjogi jelentőséggel bíró kérdésnek tekintette. Ezen alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés vizsgálatának eredményeként ítéltető csak meg az a kérdés, hogy az indítványozó esetében megállapítható-e a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvényellenesség vagy sem. Az Alkotmánybíróság ezért az alkotmányjogi panaszt az Ügyrend 31. § (6) bekezdését alkalmazva, külön befogadási eljárás mellőzésével, érdemben bírálta el.

IV.

- [20] Az alkotmányjogi panasz nem megalapozott.
- [21] 1. Az Alaptörvény IV. cikke szerinti szabadsághoz és személyi biztonsághoz való jog korlátozhatóságának kritériumait egyrészt az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésében szereplő, az alapjogi korlátozásra általában vonatkozó előírások, másrészt pedig az Alaptörvény IV. cikk (2) bekezdésében rögzített, a szabadságmegvonás feltételeire vonatkozó konkrét szabályok határozzák meg. Az Alaptörvény IV. cikke a személyi szabadság korlátozásával, illetőleg az attól történő megfosztással kapcsolatosan a törvényességet állítja a középpontba, megkövetelve azt, hogy az elvonás csakis törvényben meghatározott okból és törvényben rögzített eljárás alapján történhet [3142/2013. (VII. 16.) AB határozat, Indokolás [18]]. Ezen törvényi követelmények részletszabályai szükségképpen eltérőek lehetnek egymástól attól függően, hogy a szabadsághoz való jog korlátozására milyen okból kerül sor, ám valamennyi, az Alaptörvény IV. cikke szerinti, bármely okból történő korlátozás jogszerűségének elengedhetetlen feltétele, hogy egyfelől maradéktalanul teljesítsék az egyes törvényekben meghatározott anyagi jogi és eljárásjogi követelményeket, másfelől pedig ezen törvényi szabályok és az azokat alkalmazó eljárás is mindenben megfeleljen az Alaptörvényből fakadó előírásoknak. Ezen korlátozással kapcsolatos általános, közvetlenül az Alaptörvényből fakadó előírás, hogy az nem sértheti a szükségesség és arányosság követelményét [Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése], az emberi méltósághoz való jogot (Alaptörvény II. cikk), a kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód tilalmát [Alaptörvény III. cikk (1) bekezdése], és alkalmazása során, valamint a korlátozás jogszerűségének felülvizsgálata során teljesülniük kell az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése szerinti tisztességes bírósági eljáráshoz való jogból fakadó követelményeknek is (ebben az értelemben: 23/2014. (VII. 15.) AB határozat, Indokolás [56]). Lényegében ezeket az alaptörvényi követelményeket rögzíti az Eütv. 10. § (4) bekezdése is, melynek értelmében a beteg személyes szabadsága ellátása során kizárólag sürgős szükség esetén, illetőleg a beteg vagy mások élete, testi épsége és egészsége védelmében korlátozható;

kínzó, kegyetlen, embertelen, megalázó vagy büntető jellegű korlátozó intézkedést tilos alkalmazni; és végezetül, a korlátozó intézkedés csak addig tarthat, ameddig az elrendelés oka fennáll.

- [22] 2. Az Alkotmánybíróság a 36/2000. (X. 27.) AB határozatában egyfelől elismerte, hogy az Eütv. szerinti sürgősségi és kötelező pszichiátriai gyógykezelés a szabadsághoz és biztonsághoz való jog hatálya alá tartozik, másfelől az EJEE-re történő hivatkozással elvi élel rögzítette, hogy „az ön- és közveszélyesség oka lehet a személyi szabadság korlátozásának, a kötelező pszichiátriai gyógykezelésnek”, azzal, hogy eljárási garanciákkal fokozatosan biztosítani kell, hogy a „szabadságkorlátozás ne lehessen önkényes, csak a szükséges mértékű legyen és csak a szükséges ideig tartson” (ABH 2000, 241, 269). A kötelező pszichiátriai gyógykezelésre vonatkozó szabályozás, illetőleg gyakorlat alkotmányossága pedig „a korlátozás okai, a korlátozás módja (annak arányossága), továbbá a közbeiktatott eljárási garanciák együttes figyelembevételével ítéhető meg” (ABH 2000, 241, 270). Az Alkotmánybíróság a 36/2000. (X. 27.) AB határozat idézett megállapításait az Alaptörvény hatálybalépését követően is változatlanul irányadónak tekintti, és figyelemmel az Alaptörvény negyedik módosítására (2013. március 25.), a 22/2012. (V. 11.) AB határozatban (Indokolás [40]) és a 13/2013. (VI. 7.) AB határozatban (Indokolás [27]–[34]) rögzített szempontokra, azokat meg is erősíti.
- [23] Az Alkotmánybíróság ebben a határozatában (egyéb indítványi elemek elutasítása mellett) az Eütv. korábban hatályos, tartalmilag a jelenleg hatályos rendelkezéstől részben eltérő, ám ugyancsak a sürgősségi és kötelező gyógykezelésre vonatkozó szabályait nem találta alkotmányellenesnek.
- [24] 3. Az EJEB által eldöntött, és az indítványban is hivatkozott *Gajcsi* ügy alapját nem a kötelező pszichiátriai gyógykezelés elrendelése, hanem annak meghosszabbítása képezte. Az EJEB az EJEE 5. cikk (1) bekezdésének sérelmét ebben az ügyben azért állapította meg, mert az eljáró bíróságok nem mérlegelték a kérelmező állítólagos vagy potenciális veszélyeztető magatartását, ami pedig az Eütv. akkor hatályos rendelkezései alapján (is) a kötelező pszichiátriai gyógykezelés meghosszabbításának egyik törvényi feltétele lett volna.
- [25] A *Plesó* ügyben az EJEB általában is megfogalmazta, hogy milyen feltételek teljesülése esetén minősülhet az „elmebetegség” esetén a szabadságtól való megfosztás jogszerűnek. Eszerint a személy elmebetegségét meggyőző módon bizonyítani kell, azaz hatáskörrel rendelkező szerv előtt független orvosszakértői szakértelem alapján valódi mentális zavart kell megállapítani; a mentális zavarnak olyan típusúnak vagy fokúnak kell lennie, ami igazolja a kötelező intézetbe utalást; a további intézetben tartásnak pedig a zavar további fennállásától kell függenie (lásd az ítélet 60. pontját).
- [26] A jogalkotó éppen a *Plesó* ügyben született ítélet nyomán, 2015. július 1. napjától kezdődő hatállyal pontosította az Eütv. 188. § b) és c) pontja szerinti veszélyeztető magatartás, illetőleg közvetlen veszélyeztető magatartás fogalmát, melynek fennállta a sürgősségi gyógykezelés, illetőleg a kötelező gyógykezelés elrendelésének előfeltétele.
- [27] 4. Az Eütv. 196. §-a alapján pszichiátriai betegek intézeti gyógykezelésbe vétele történhet önkéntes gyógykezeléssel, sürgősségi gyógykezeléssel (azonnali intézeti gyógykezelést szükségessé tevő közvetlen veszélyeztető magatartás esetén, az azt észlelő orvos intézkedése alapján, melyet a bíróság utólag vizsgál és értékeli), vagy a bíróság által elrendelt kötelező gyógykezeléssel. A sürgősségi és a kötelező gyógykezelés közös jellemzője, hogy azok nem a pszichiátriai beteg beleegyezésén alapulnak, ekként azok esetében fokozottan vizsgálandó, hogy a gyógykezelés elrendelésének indokoltsága fennáll-e, és a gyógykezelés elrendelésére vonatkozó eljárási szabályok maradéktalanul megtartásra kerülnek-e.
- [28] Az Eütv. 199. §-a szerinti sürgősségi gyógykezelés jellegzetessége, hogy előbb történik meg a beteg beleegyezés nélküli elhelyezése a pszichiátriai intézetben, és csak ezt követően kerül sor a bírósági eljárás lefolytatására. Az Eütv. 199. § (1) bekezdése értelmében a sürgősségi gyógykezelés elrendelésének anyagi jogi feltétele, hogy a pszichiátriai beteg közvetlen veszélyeztető magatartást tanúsítson, és ez a magatartás csak azonnali pszichiátriai intézeti gyógykezelésbe vétellel legyen elhárítható. Az Eütv. 188. § c) pontja értelmében a közvetlen veszélyeztető magatartás azt jelenti, hogy a beteg akut mentális zavara következtében saját vagy mások életére, testi épségére, egészségére közvetlen és súlyos veszélyt jelent, és az azonnali kezelés hiánya állapotának további romlását eredményezné, amely csak sürgősségi gyógykezeléssel hárítható el. A feltételek teljesülését (a közvetlen veszélyeztető magatartás fennálltát és az azonnali pszichiátriai intézeti gyógykezelés szükségességét) csak orvos és csak közvetlen észlelés alapján állapíthatja meg; ennek indoka, hogy ezen feltételek megítélése kifejezetten orvosi szaktudást igénylő kérdés. A sürgősségi gyógykezelés a szabadsághoz való jog rendkívüli

súlyú, a beteg akaratától független korlátozása. Ebből következően a közvetlen és súlyos veszély fennállását a szabadsághoz való jog korlátozásának alapjául szolgáló, az orvos közvetlen észlelésén alapuló dokumentációban oly módon és olyan részletességgel kell mindig rögzíteni, hogy abból az elrendelés szakmai megalapozottsága kétséget kizáróan és utólagos bírósági felülvizsgálatra is alkalmas módon megállapítható legyen. A beteg egészségi állapota ugyan eredendően orvosi szakkérdés, azonban ezen egészségi állapot megfelelő, az Alaptörvény és az Eütv. rendelkezéseivel is összhangban álló dokumentálása minden esetben utólagos bírósági felülvizsgálat tárgya lehet. Amennyiben ezen feltételek nem állnak fenn, illetőleg a dokumentáció hiányossága miatt utólagosan nem igazolhatóak minden kétséget kizáróan, a sürgősségi gyógykezelés minden esetben a törvényben meghatározott okok hiánya miatt az Alaptörvény IV. cikk (2) bekezdése szerinti személyi szabadság alaptörvény-ellenes korlátozását valósítja meg.

- [29] A sürgősségi gyógykezelés keretében a bíróságnak két kérdésben kell állást foglalnia. Egyfelől, döntenie kell abban a kérdésben, hogy a sürgősségi beszállítás indokolt volt-e, azaz a beszállításkor fennállt-e a közvetlen veszélyeztető magatartás, és ez valóban csak azonnali pszichiátriai gyógykezelésbe vétellel volt-e elhárítható. Ebben a kérdésben a bíróság számára szükségképpen az orvosi dokumentáció képezheti a vizsgálat alapját, azonban amennyiben a beteg állapota azt lehetővé teszi, garanciális okokból mellőzhetetlen a beteg bíróság általi személyes meghallgatása. Az orvosi dokumentáció vizsgálata, azaz végső soron a sürgősségi beszállítás indokoltságának megítélése, figyelemmel a szabadsághoz való jog korlátozásának súlyára, nem pusztán formai, hanem minden esetben érdemi vizsgálatot igénylő, tartalmi kérdés. Csak ebben az esetben biztosítható ugyanis, hogy a bíróság valódi, hatékony kontrollt tudjon biztosítani a szabadságkorlátozás jogszerűségének megítélése során.
- [30] Másfelől, a sürgősségi gyógykezelés esetében a bíróságnak arról is döntenie kell, hogy a beteg további kötelező intézeti gyógykezelése indokolt-e. Ez egyben szükségképpen azt is jelenti, hogy amikor a bíróság a döntését meghozza, a beteg már közvetlen veszélyeztető magatartást általában nem tanúsít, méghozzá éppen azért nem, mert a sürgősségi gyógykezelés már megkezdődött, melynek elsődleges célja kifejezetten a közvetlen veszélyeztető magatartás megszüntetése. A körütekintő döntés meghozatala érdekében éppen ezért (a beteg folyamatban lévő gyógykezelése miatt) elengedhetetlen, hogy a bíróság a döntését minden esetben egy független igazságügyi szakértő véleménye alapján, és lehetőség szerint (amennyiben a beteg állapota azt lehetővé teszi) a beteg meghallgatását követően hozza meg. Az igazságügyi szakértő vizsgálatának a beteg aktuális állapotán túlmenően figyelembe kell vennie a beteg megelőző gyógykezelésének tényét és annak hatását a beteg pillanatnyi állapotára, a szakvéleménynek pedig kellő részletességgel, a beteg állapotára egyediesítetten és konkretizáltan, kétséget kizáró és utólagos felülbírálatra is alkalmas módon kell állást foglalnia abban a kérdésben, hogy a további kötelező intézeti gyógykezelés miért és mennyiben indokolt.
- [31] A bíróság ezen két kérdésben történő döntése tartalmát tekintve eltérhet egymástól: nincs annak sem anyagi jogi, sem pedig eljárásjogi akadály, hogy a bíróság arra a következtetésre jusson, hogy a beteg sürgősségi gyógykezelésének megkezdése adott esetben szükséges volt, azonban az intézeti gyógykezelés a továbbiakban már a kezelés eredményességére tekintettel nem indokolt.
- [32] Összefoglalva: amikor a bíróság a sürgősségi gyógykezelés kérdésében (indokolt volt-e a sürgősségi beszállítás, illetőleg indokolt-e a további kötelező intézeti gyógykezelés) határoz, az Alaptörvény IV. cikk (2) bekezdésének rendelkezései megkövetelik, hogy a személyi szabadság korlátozására csak kivételesen, kétséget kizáróan és utólagos felülbírálatra is alkalmas módon igazolt orvosi okból, az Eütv. által megkövetelt közvetlen veszélyeztető magatartás fennállása esetén, és amennyiben lehetséges, a beteg meghallgatásával kerülhessen sor. Amennyiben ezek a követelmények teljesülnek, akkor (és csak akkor) a szabadsághoz való jog korlátozása a sürgősségi gyógykezelésre tekintettel alkotmányosan indokoltnak tekinthető, arra „törvényben meghatározott okból” kerül sor.
- [33] 5. Az Alkotmánybíróságnak a fenti elvi megállapításokat a jelen ügyre vonatkoztatva azt kellett értékelnie, hogy ezen említett anyagi jogi követelmények az indítványozó esetében teljesültek-e, figyelemmel az indítványban megjelölt érvekre.
- [34] A Pesti Központi Kerületi Bíróság 2.Pk.193341/2020/2. számú jegyzőkönyvéből kitűnik, hogy a kérelmezett sürgősségi gyógykezelésére az egyik budapesti egészségügyi intézmény toxikológiai osztályának beutalója alapján (azaz egy orvos közvetlen észlelése alapján) került sor. Mindez egyben azt is jelenti, hogy bár az indítványozó érvelése szerint a „heteroagresszív magatartás”, mely a kórházba szállítás során történt, nem került megjelölésre a kérelmező intézménybe történő átszállítás indokaként, az jelen esetben nem értékelhető

az Alaptörvény IV. cikk (2) bekezdése sérelmeként. Ellenkezőleg, éppen akkor sértette volna meg az egészségügyi intézmény az Eütv. 199. § (1) bekezdéséből fakadó, és a fentiek szerint végső soron az Alaptörvény IV. cikk (2) bekezdésére visszavezethető követelményeket, ha a sürgősségi gyógykezelés indokaként olyan körülményeket is megjelölt volna, amelyek nem az orvos közvetlen észlelésén alapulnak.

- [35] A Pesti Központi Kerületi Bíróság jegyzőkönyvéből az is kétséget kizáróan megállapítható, hogy a kérelmező intézet vezetője által kijelölt orvos tájékoztatást adott a kérelmezett felvételének indokáról, annak körülményeiről, jelenlegi állapotáról, valamint az alkalmazott gyógykezelésről, a meghallgatáson jelen lévő, kirendelt igazságügyi elmeorvos szakértő szakvéleményének megadása során ennek megfelelően birtokában volt az indítványozó gyógykezelésére vonatkozó információknak. Az is megállapítható, hogy az igazságügyi elmeorvos szakértő szakvéleményében foglaltak szerint az indítványozónak volt olyan tünete (indulati kontroll zavar), mely az Eütv. 199. § (1) bekezdése által megkövetelt, az Eütv. 188. § c) pontja szerinti közvetlen veszélyeztető magatartás követelményeit teljesítette. Az indítványozó aktuális állapotának megítélése orvosi szakkérdés. Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint a tényállás megállapítása, a bizonyítékok értékelése és mérlegelése az eljárási jogi szabályokban a jogalkalmazó (és nem pedig az Alkotmánybíróság) számára fenntartott feladat {lásd például: 3045/2022. (I. 31.) AB végzés, Indokolás [25]}. Az Alaptörvény 28. cikke a bíróságok számára előírja, hogy a jogszabályok szövegét azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezzék. Önmagában az a tény, hogy a bíróság az indítványozótól eltérően értelmez valamilyen jogszabályi rendelkezést, vagy eltérően értékeli valamilyen bizonyítékot, még nem ad okot az Alkotmánybíróság eljárására mindaddig, amíg a bíróság által választott jogértelmezés az Alaptörvény megszabta értelmezési tartományon belül helyezkedik el {legutóbb például: 3022/2022. (I. 13.) AB végzés, Indokolás [28]}. Jelen esetben ilyen körülmény, figyelemmel az igazságügyi elmeorvos szakértő számára rendelkezésre álló információkra (beleértve az indítványozó kezelésére vonatkozó adatokat is, melyre a Pesti Központi Kerületi Bíróság jegyzőkönyve kifejezetten utal), és a szakvélemény tartalmára, nem volt megállapítható, hiszen a szakvéleménynek volt olyan eleme, amely az Eütv. szerinti közvetlen veszélyeztető magatartással érdemi, tartalmi kapcsolatba hozható.
- [36] 6. Az Alkotmánybíróságnak ezt követően azt kellett értékelnie, hogy az Alaptörvény IV. cikk (2) bekezdésére visszavezethető, az Eütv.-ben ugyancsak rögzített eljárási követelmények maradéktalanul teljesültek-e. Az Alaptörvény IV. cikk (2) bekezdése ugyanis a szabadságtól való megfosztással összefüggésben megköveteli, hogy arra kizárólag „törvényben meghatározott eljárás” alapján kerülhet sor. Az indítványozó e körben részben az indítványozó nem megfelelő képviselőt (a meghatalmazott értesítésének elmaradását, és ennek következményeit), részben az indítványozó gyógyszeres kezelésének igazságügyi szakértő és végső soron a bíróság általi figyelmen kívül hagyását sérelmezte.
- [37] 6.1. Ahogyan azt az Alkotmánybíróság jelen határozatának IV/5. pontjában (Indokolás [33] és köv.) már megállapította, az igazságügyi elmeorvos szakértő szakvéleményének elkészítése során a Pesti Központi Kerületi Bíróság jegyzőkönyve szerint kétséget kizáróan birtokában volt az indítványozó gyógykezelésére vonatkozó információknak, szakvéleményét erre tekintettel készítette el, ennek megfelelően a „törvényben meghatározott eljárás” követelményének sérelme az indítványban foglaltak alapján e körben nem állapítható meg. Önmagában pedig az a tény, hogy ezen gyógykezelésre vonatkozó információk alapján a szakértő az indítványozótól eltérő következtetéseket von le, orvosi szakkérdésnek tekinthető, melynek vitatása az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint önmagában nem adhat alapot alkotmányjogi panaszra.
- [38] 6.2. Az Eütv. 199. §-a mind az eljárás időtartama, mind pedig az egyes eljárási cselekmények formai és tartalmi követelményei tekintetében szigorú garanciális szabályokat rögzít, melyek megsértése az adott ügy egyedi körülményeinek függvényében adott esetben akár felvetheti az Alaptörvény IV. cikk (2) bekezdése sérelmét is. Az Eütv. 199. § (2) bekezdése értelmében a pszichiátriai intézet vezetőjének 24 órán belül a bíróság eljárását kell kezdeményeznie, a (3) bekezdés értelmében pedig a bíróságnak az értesítés kézhezvételétől számított 72 órán belül határozatot kell hoznia. Az Eütv. 199. § (6) bekezdése értelmében a bíróság a határozathozatal előtt kötelezően meghallgatja a beteget, az intézet vezetőjét vagy az általa kijelölt orvost, a (6a) bekezdés alapján pedig az eljárásban egy független igazságügyi elmeorvos szakértő kirendelése sem mellőzhető. Az Eütv. 199. § (8) és (9) bekezdése alapján a gyógykezelés csak addig tarthat, ameddig az orvosilag indokolt, a gyógykezelés szükségességét pedig a bíróságnak harminc naponként felül kell vizsgálnia.

- [39] Az Eütv. 201. § (4) bekezdése garanciális jelleggel rögzíti, hogy a bírósági eljárásban biztosítani kell a beteg megfelelő képviseletét, melyre adott esetben a törvényes képviselő is jogosult lehet. Ha a betegnek az eljárás során nincs törvényes vagy meghatalmazott képviselője, részére a bíróság ügygondnokot rendel ki, akinek kötelezettségeit az Eütv. 201. § (5) bekezdése külön is nevesíti (köteles a beteget felkeresni, tájékozódni a beszállítás körülményeiről és tájékoztatni az eljárással kapcsolatos jogairól). Ügygondnok kirendelésére kizárólag akkor kerülhet sor (akkor viszont kötelezően), ha a betegnek nincs törvényes vagy meghatalmazott képviselője. Ennek megfelelően a beteg ismert törvényes vagy meghatalmazott képviselőjének az eljárásból való mellőzése csak egészen kivételes körülmények között igazolható, és azt soha nem indokolhatja önmagában az eljárás Eütv. szerinti rövid határideje. Mind a beteg megfelelő képviselete, mind pedig az eljárási határidők betartása a sürgősségi gyógykezelésről való döntés alapvető garanciális eleme.
- [40] Az Alkotmánybíróság e körben arra is utal, hogy az ügygondnok szerepe nem formális, hanem kifejezetten garanciális jellegű: az ügygondnok feladata ugyanis nem egyszerűen az, hogy az igazságügyi szakértő, az egészségügyi intézmény és a bíróság eljárásának formális jogszerűségét tanúsítsa (egyfajta sajátos „hatósági tanú” szerepben eljárva), hanem az, hogy tartalmi értelemben véve is ellássa a beteg érdekeinek képviseletét, és megtegyen valamennyi olyan nyilatkozatot, bizonyítási és egyéb indítványt, amely a beteg sürgősségi gyógykezelésének kérdésében való megalapozott döntés meghozatalához szükséges, és amely a beteg legjobb érdekét szolgálja. Az Eütv. 201. § (5) bekezdése ezért is rögzíti külön is, hogy a beteg képviseletét ellátó betegjogi képviselő vagy ügygondnok köteles a beteget a bírósági meghallgatás előtt felkeresni, tájékozódni a beszállítás körülményeiről és tájékoztatni az eljárással kapcsolatos jogairól. Ezen törvényi követelmények teljesülésének vizsgálata (az Eütv. más garanciális rendelkezéseivel hasonlóan) ugyancsak bírósági felülvizsgálat tárgya lehet.
- [41] Az Eütv. 199. §-a és 201. §-a nem nevesíti kifejezetten, hogy kinek a kötelezettsége a beteg meghatalmazottjának értesítése. Tekintettel a szabadságtól való megfosztás kivételes jellegére és az ezzel kapcsolatos eljárásban az egyes garanciális elemek kiemelkedő fontosságára, abban az esetben, ha az egészségügyi intézménynek tudomása van a beteg törvényes képviselőjének személyéről, nem csupán lehetősége, hanem végső soron az Alaptörvényre visszavezethető kötelezettsége is a törvényes képviselő elérhetőségét a bíróság rendelkezésére bocsátani. Amennyiben az egészségügyi intézmény ezen mulasztása miatt a beteg megfelelő képviselete az eljárás során nem teljesül, a személyes szabadságtól való megfosztással kapcsolatos eljárás Alaptörvény által védelemben részesítendő törvényi követelményei szenvednek sérelmet, melynek a bíróságnak eljárása során akkor is orvosolnia kell (az ugyancsak az Eütv. által biztosított rövid eljárási határidők keretein belül), ha egyébként e körben nem magát a bíróságot terheli mulasztás. A sürgősségi gyógykezelésről szóló bírói döntés alaptörvény-ellenességére vezet, ha a beteg meghatalmazottja értesítésének elmaradását a bíróság orvosolatlanul hagyja, mely körben az ügygondnok kirendelése önmagában nem tekinthető elégséges intézkedésnek, a meghatalmazott értesítése elmaradásában jelentkező jogsérelem megfelelő orvoslásának.
- [42] Jelen esetben az Alkotmánybíróság arra a következtetésre jutott, hogy három körülmény együttes fennállására tekintettel az indítványozó megfelelő képviselete annak ellenére megvalósult, hogy a kérelmező a beteg törvényes képviselőjének személyéről az eljáró bíróságot nem tájékoztatta (ami a fentiek szerint adott esetben, a jelen alkotmányjogi panasz alapját képező ügytől eltérő egyedi körülmények esetén akár az eljárás alaptörvény-ellenességét is eredményezhette volna). Egyfelől, amint az a Pesti Központi Kerületi Bíróság 2.Pk.193341/2020/2. számú jegyzőkönyvéből kiderül, az indítványozó meghatalmazottja az eljárás során végül annak ellenére végig jelen volt, hogy az eljárásról értesítést nem kapott. Másfelől, a bíróság éppen az indítványozó méltányos érdekeinek védelmében úgy határozott, hogy fenntartotta az ügygondnok kirendelését, figyelemmel arra, hogy a meghatalmazott jogi szaktudással nem rendelkezett. Harmadfelől pedig, a jegyzőkönyv azt is rögzítette, hogy az ügygondnok a meghatalmazott részére az eljárásról tájékoztatást adott. Ezen szempontokra figyelemmel az Alkotmánybíróság arra a következtetésre jutott, hogy az indítványozó képviselete hiányosságainak állított sérelme jelen eset egyedi körülményeire tekintettel nem valósította meg az Alaptörvény IV. cikk (2) bekezdésének sérelmét.

[43] 7. Az Alkotmánybíróság ezért az alkotmányjogi panaszt a rendelkező részben foglaltak szerint elutasította.

Budapest, 2022. május 3.

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró

Dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szabó Marcel s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Szalay Péter s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/2778/2021.

• • •